

Lối sống

5

Tập thể tác giả Nhóm Cánh Bướm

NHÀ XUẤT BẢN TRI THỨC - 2017

Tập thể tác giả nhóm Cánh Buồm
Chương trình Giáo dục Hiện đại

Lối sống 5

NHÂN LOẠI

NHÀ XUẤT BẢN TRI THỨC

**GIÁO DỤC TIỂU HỌC ỔN ĐỊNH VÀ
BẢO ĐẢM CHẤT LƯỢNG
THÌ TOÀN BỘ NỀN GIÁO DỤC MỚI ĐƯỢC ỔN ĐỊNH,
MỖI GIA ĐÌNH ỔN ĐỊNH, CẢ XÃ HỘI CÙNG ỔN ĐỊNH.**

LỜI SỐNG 5

© Nhóm Cánh Buồm, 2017

Bản quyền tác phẩm đã được bảo hộ. Mọi hình thức xuất bản, sao chụp, phân phối dưới dạng in ấn hoặc văn bản điện tử không có sự cho phép của Nhóm Cánh Buồm là vi phạm bản quyền.

Liên lạc:

Chương trình Giáo Dục Hiện Đại – Nhóm Cánh Buồm

Email: lienhe@canhbuom.edu.vn | Website: www.canhbuom.edu.vn

Chịu trách nhiệm bản thảo:

PHẠM TOÀN

với sự cộng tác của

ĐINH PHƯƠNG THẢO và NGUYỄN THỊ THANH HẢI

Biên tập:

NGUYỄN THỊ MINH HÀ

Hình ảnh:

Hình ảnh sử dụng trong sách này được chúng tôi lấy xuống từ Internet

MỤC LỤC

Cùng bạn dùng sách	5
Lá thư đầu năm gửi các em học sinh Lớp 5	8
PHẦN MỞ ĐẦU ÔN TẬP VỀ CON ĐƯỜNG TRƯỞNG THÀNH.....	10
PHẦN THỨ NHẤT THẾ GIỚI TRONG MỘT LỚP HỌC.....	14
Bài 1 Hình thù của Trái đất.....	15
Bài 2 Trái đất trong Hệ Mặt trời	18
PHẦN THỨ HAI THẾ GIỚI NGÀY QUA	23
Bài 3 Hạnh phúc khó khăn dưới ánh Mặt trời.....	24
Bài 4 Chiến tranh và loài người.....	28
Bài 5 Nạn đói và nạn buôn bán nô lệ	34
Bài 6 Ánh sáng trong miền tối.....	40
PHẦN THỨ BA THẾ GIỚI NGÀY NAY	45
Bài 7 Cuộc sống toàn cầu.....	46
Bài 8 Tổ chức UNESCO của Liên Hiệp quốc.....	52
Bài 9 Tổ chức WHO của Liên Hiệp quốc	55
Bài 10 Vài tổ chức khác của Liên Hiệp quốc	59

CÙNG BẠN DÙNG SÁCH

Bộ sách *Lối sống* được soạn để tổ chức việc học Đạo đức hoặc Đạo lý của trẻ em ở nhà trường phổ thông.

Tại sao cần phải thay đổi như vậy?

1. Khả năng cao nhất của cách dạy “Đạo lý” hoặc “Đạo đức” là đưa ra được những lời khuyên. Lời khuyên có thể đúng, nhưng lấy gì bảo đảm người học sẽ có hành vi đúng như lời khuyên?

2. Lối sống là hành vi có ý thức hằng ngày của một con người. Những hành vi đó thể hiện quan niệm về đạo đức được chia sẻ với mọi người trong cộng đồng. Đó là một công trình rèn luyện lâu dài khởi động một cách có ý thức từ nhà trường.

Môn học này cùng bộ sách này vì thế có thể đặt tên rất dài là *Sách hướng dẫn tổ chức hình thành lối sống hằng ngày cho trẻ em* và đã được rút gọn thành **môn giáo dục Lối sống** kèm theo là sách học **Lối sống**.

Một lối sống mới cho trẻ em được hình thành theo một trục chính là *năng lực sống đồng thuận*. Đó là học để biết cùng tìm cách sống hòa hợp giữa cá nhân với cộng đồng và giữa các cộng đồng với nhau. Đó cũng là lối sống hằng ngày, ngay ngày hôm nay, từ Lớp 1, và ý thức sống đó sẽ có tác động tới lối sống mai sau.

Chương trình học được phân bố theo các chủ đề như sau:

Lớp 1 – Cá nhân (ý thức sống tự lập – tự phục vụ. Tự lập là mặt tinh thần, còn tự phục vụ là mặt vật chất).

Lớp 2 – Cộng đồng (Nguyên lý sống đồng thuận thể hiện rõ nhất ở lối sống của con người trong cộng đồng; Và đồng thuận là (a) cùng

lao động, (b) cùng tôn trọng giá trị văn hóa – tinh thần của nhau, (c) cùng tháo gỡ xung đột).

Lớp 3 – Gia đình (Nguyên lý ba yếu tố sống đồng thuận áp dụng vào cộng đồng gia đình để sống hạnh phúc và biết xử lý khi hạnh phúc gia đình bị đe dọa).

Lớp 4 – Tổ quốc (Nguyên lý ba yếu tố sống đồng thuận áp dụng vào cộng đồng quốc gia-dân tộc: Học sống đồng thuận trong một *dân tộc* ở đó em có *đồng bào*; và sống đồng thuận trong một *quốc gia* ở đó có những ràng buộc bằng *luật pháp*).

Lớp 5 – Nhân loại (Nguyên lý ba yếu tố sống đồng thuận áp dụng trong cộng đồng loài người văn minh đang phải cùng học lối sống văn minh hơn để tránh bị tuyệt diệt).

Học để có ý thức và ứng dụng *lối sống có đạo đức* như trên ở bậc Tiểu học, học sinh sẽ có hành trang ban đầu như sau:

- (a) Các em hiểu rõ học *Lối sống* không phải là học nói lại những nguyên tắc đạo đức, mà là *thực hành có ý thức* một nguyên lý cao cả *sống đồng thuận*.
- (b) Mọi hành vi của học sinh từ Lớp 1 đến hết Lớp 5 đều tiến hành có tổ chức để đạt tới *cái tinh thần* (ý thức đạo lý) được kiểm soát bởi *cái vật chất* (những hành vi cụ thể, thực hiện một cách tường minh).
- (c) Hành trang *sống đồng thuận* đó sẽ đưa các em lên bậc Trung học cơ sở đi sâu vào *từng vấn đề đạo lý* người xem xét dưới các khía cạnh triết học, xã hội học, và cả về chính trị, bảo đảm hết Lớp 9 sẽ vững vàng để vào đời.

Toàn bộ quan điểm và nội dung cụ thể trong bộ sách *Lối sống* này đều đã được phát triển và quy trình hóa bởi nhóm Cánh Buồm.

Tuy nhiên, các tác giả vẫn thấy cần nói lời biết ơn tới những người đi đầu mở đường là Hồ Ngọc Đại, Mạc Văn Trang, Đặng Ngọc Riệp và Trần Thị Tố Oanh của hệ thống Giáo dục thực nghiệm Công nghệ Giáo dục.

Nhóm biên soạn mong bạn dùng sách chú ý thực hiện đường lối *không dạy học theo lối giảng giải mà chỉ tổ chức việc tự học của trẻ em.*

Các năng lực tương ứng tạo ra từ những môn học khác (Văn, Tiếng Việt, Khoa học, cả môn Tiếng Anh...) đều được huy động đúng lúc vào việc học sách *Lối sống*.

Hơn ở đâu hết, môn *Lối sống* sẽ thể hiện mong ước của nhóm Cánh Buồm đã được long trọng ghi trong các tập sách bậc Tiểu học: *Giáo dục Tiểu học ổn định và bảo đảm chất lượng thì toàn bộ nền giáo dục mới được ổn định, mỗi gia đình ổn định, cả xã hội cùng ổn định.*

Chúc các bạn thành công!

Nhóm Cánh Buồm

LÁ THƯ ĐẦU NĂM HỌC GỬI CÁC BẠN LỚP 5

Các bạn học sinh Lớp 5 thân mến,
Năm nay, nếu các cô, các cậu để ý, sẽ thấy cách xưng hô thay đổi, các tác giả không gọi *các em* mà gọi *các bạn*.

Vì sao?

Vì các bạn đã đi được đoạn đường dài tới sự trưởng thành.

Ngay từ đầu Lớp 1, các bạn đã học về vấn đề còn bé hay đã lớn. Cả năm học Lớp 1 các bạn dần dần có nhận thức và tự thực hiện việc *trở thành một cá nhân tự lập*. Cá nhân đó đã thực sự trưởng thành từng bước trong năm năm học Tiểu học.

Lên Lớp 2, các bạn học cách sống của một cá nhân độc lập trong *cộng đồng* con người luôn luôn khát khao mưu cầu hạnh phúc.

Tới Lớp 3, các bạn học sống trong cộng đồng *gia đình* với khát khao mưu cầu hạnh phúc rất cụ thể. Các bạn đã thấy rõ thêm ba tiêu chí sống đồng thuận, *cùng lao động, cùng tôn trọng nhau, cùng tháo gỡ xung đột*.

Lên Lớp 4, các bạn đã đi thăm đất nước thương yêu của chúng ta. Các bạn đã khám phá một *Tổ quốc* mà ở đó chúng ta có các *đồng bào* và khám phá tiếp một *quốc gia* mà mỗi chúng ta là một công dân – một đất nước khát khao mưu cầu hạnh phúc.

Năm nay, lên Lớp 5, các bạn sẽ học để có một lối sống trưởng thành thêm một nấc nữa. Các bạn sẽ nhận ra cá nhân mình cùng cộng đồng tổ quốc mình sẽ *hội nhập với cộng đồng loài người* nhằm cùng thực hiện lòng khát khao mưu cầu hạnh phúc của toàn nhân loại.

Cách học của các bạn cũng giống như ở Lớp 4 – chúng ta sẽ đi

thăm nhân loại để quan sát và cảm nhận cuộc sống của loài người. Đó là một loài người khao khát hạnh phúc nhưng chưa bao giờ thực hiện được khao khát đó một cách bền vững.

Chúng ta sẽ xem xét để thấy một nhân loại sống chưa đồng thuận đang tự tổ chức lại để trên Trái đất này sẽ không còn chiến tranh, không còn đói nghèo, không còn bất công.

Trí tuệ của nhân loại sẽ phải đưa loài người đến độ trưởng thành và thỏa mãn khát khao mưu cầu hạnh phúc.

Xin mời các bạn bắt đầu.

Thảo luận

1. Mỗi cô, cậu nghĩ gì về việc thay đổi cách xưng hô, không gọi *các em* nữa mà thay bằng *các bạn*?

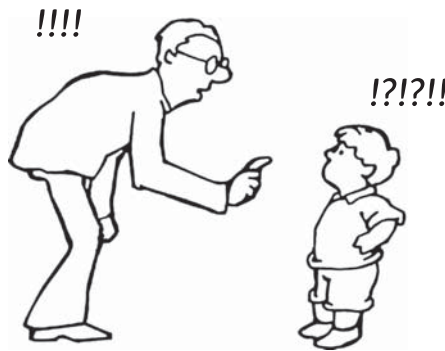
2. Hãy nói ra để chia sẻ những hiểu biết của bạn về *con đường trưởng thành* của từng bạn qua từng năm học.

Mời bạn ghi vở: Bạn đón chờ cách học môn *Lối sống Lớp 5* sẽ hứa hẹn điều gì thú vị?

PHẦN MỞ ĐẦU

ÔN TẬP VỀ CON ĐƯỜNG TRƯỞNG THÀNH

Hoạt động 1. Tìm hiểu cách học môn Đạo đức khác với môn học Lối sống như thế nào?

Điều tra, phỏng vấn

1. Tự đặt câu hỏi (xem lại cách điều tra để viết đoạn văn và bài văn ở Lớp 4) để biết thời của ông bà và cha mẹ, việc học môn Đạo đức diễn ra như thế nào?
2. Thời đó phải học thuộc những gì? Phải thực hiện những mệnh lệnh của người lớn và người có uy quyền trong gia đình, ở nhà trường như thế nào?
3. Thời đó có học *nguyên lý đồng thuận* không? Thử xem ông bà và cha mẹ có hiểu *nguyên lý đồng thuận* có nội dung gì không?

Thảo luận và viết

1. Từng bạn báo cáo trước nhóm (rồi trước cả lớp) những số liệu thu thập được và nhận xét về cách học Đạo đức khác với cách học Lối sống ở một điểm căn bản nào?
2. Từ khi học môn Lối sống Lớp 1, cách học đã hướng dẫn các bạn trưởng thành dần dần như thế nào?
3. Nói và viết bình luận tự do bức hình vui bên trên.

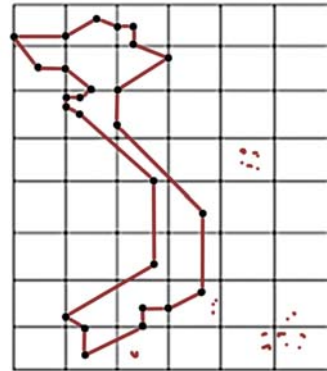
Hoạt động 2. Nhớ lại cách học môn học *Lối sống Lớp 4*

a. Vẽ sơ đồ bản đồ Việt Nam

Ôn nhanh sơ đồ đã học để vẽ nhanh bản đồ Việt Nam. Mỗi bạn vẽ một sơ đồ bản đồ Việt Nam (hình dưới bên trái).

b. Vẽ bản đồ Việt Nam dạng bản đồ câm

Từng bạn chuyển nhanh bản đồ bên trái thành bản đồ câm (hình dưới bên phải).

c. Ôn tập thăm đất nước qua bản đồ

Lệnh ghi địa danh ban đầu do giáo viên (GV) phát, các bạn đánh dấu địa danh đó vào bản đồ câm của mình. Tiếp theo, bạn nào làm nhanh nhất sẽ được phát lệnh tiếp cho cả lớp. Mẫu:

GV – Quần đảo Hoàng Sa (*cả lớp thực hiện*)... GV nói to: Bạn A được ra lệnh.

Bạn A – Hà Giang và Quảng Ninh (*cả lớp thực hiện*)... GV nói to: Bạn B ra lệnh.

Bạn B – Tây Nguyên và Huế (*cả lớp thực hiện*)... GV nói to: Bạn C ra lệnh.

Bạn C – Đồng bằng Nam Bộ...

(*Tiếp tục*)

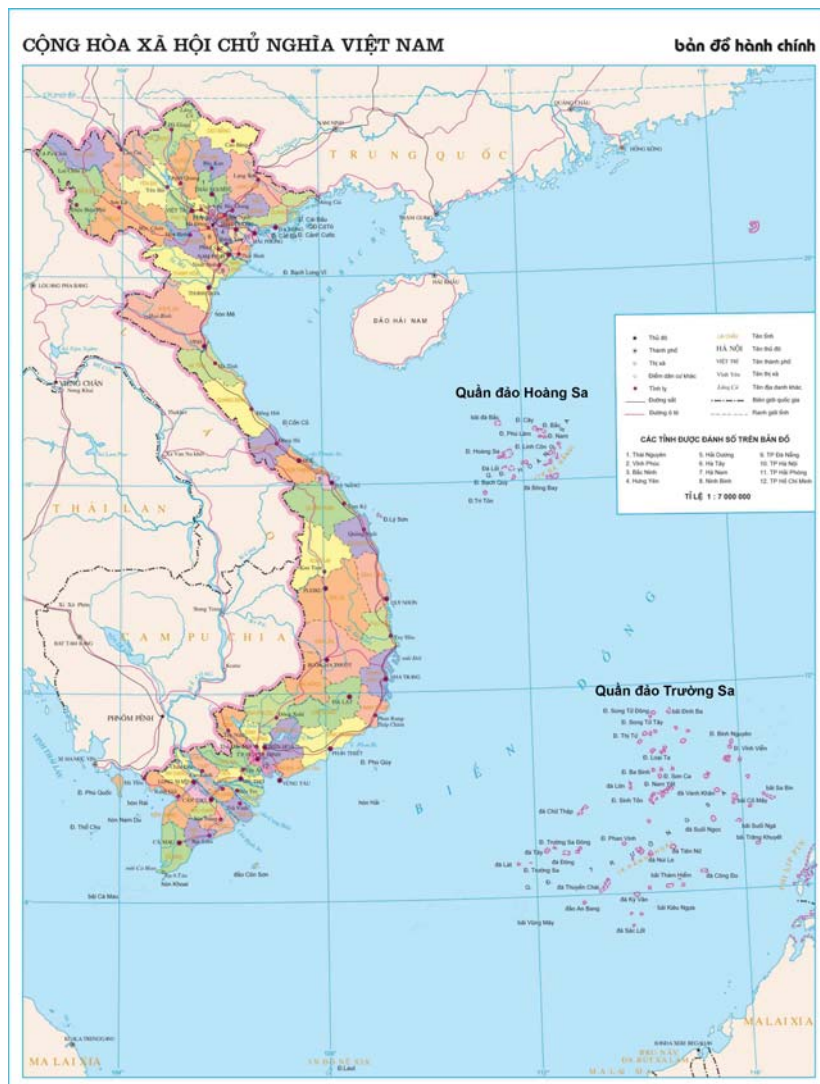
Cả lớp làm việc tiếp và đưa dần các địa danh đã học lên bản đồ.

Khi hoàn thành các bản đồ đầy đủ sẽ cùng được dán lên tường lớp học.

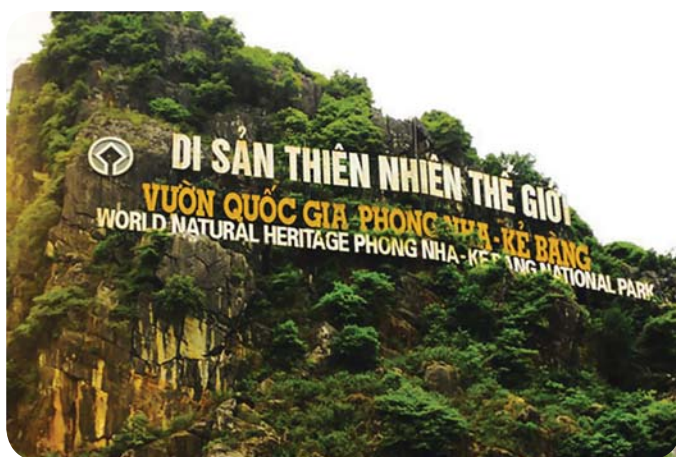
Hoạt động 3. Dùng một bản đồ Việt Nam để bổ sung kiến thức: GV hướng dẫn học sinh dùng bản đồ lớn dưới đây, cùng tìm thêm các điều mô tả trên bản đồ chưa được học ở Lớp 4:

- Các con sông lớn của Việt Nam (nhớ gọi tên và chỉ xuôi theo dòng chảy của con sông); sông Hồng, sông Cửu Long;
- Các con sông nhỏ ở miền Trung Việt Nam;
- Dãy núi Trường Sơn;
- Các thành phố có hải cảng dọc bờ biển hình chữ S;
- Các đảo nhỏ ở phía Bắc, đảo Phú Quốc, Côn Đảo ở phía Nam...

Trò chơi sưu tầm:

- a. Mỗi bạn tìm một hình ảnh xây dựng đất nước:
 - Một hoạt động công nghiệp;
 - Một hoạt động nông nghiệp;
 - Một hoạt động văn hóa.
- b. Thi sưu tầm hình ảnh và thông tin về một khu bảo tồn thiên nhiên, vườn quốc gia...
- c. Sưu tầm từ ba đến năm hình ảnh minh họa và thuyết trình về bảo tàng thiên nhiên Việt Nam, bảo tàng Dân tộc học Việt Nam... và bảo tàng địa phương.

PHẦN THỨ NHẤT

THẾ GIỚI TRONG MỘT LỚP HỌC

Trái đất và quả địa cầu

Vì sao có ngày đêm?

Vì sao có bốn mùa?

Địa cầu và bản đồ thế giới

BÀI 1

HÌNH THÙ CỦA TRÁI ĐẤT

Chúng ta đang sống trên *Trái đất* – hoặc *Quả đất*. Gọi đó là “trái” hoặc “quả” vì nó có dạng hình khối cầu. Bên dưới là hình chụp Trái đất từ vũ trụ, cách xa 36.000.000 km.

Trước khi có ảnh chụp Trái đất từ vệ tinh nhân tạo, con người dần dần biết Trái đất hình cầu là từ những cuộc thám hiểm. Có nhiều cuộc khám phá các vùng đất mới, nhưng hình ảnh ông Columbus vẫn để lại những ấn tượng đẹp, vì trong nhiều thế kỷ ông từng được vinh danh là người đầu tiên tìm ra châu Mỹ.

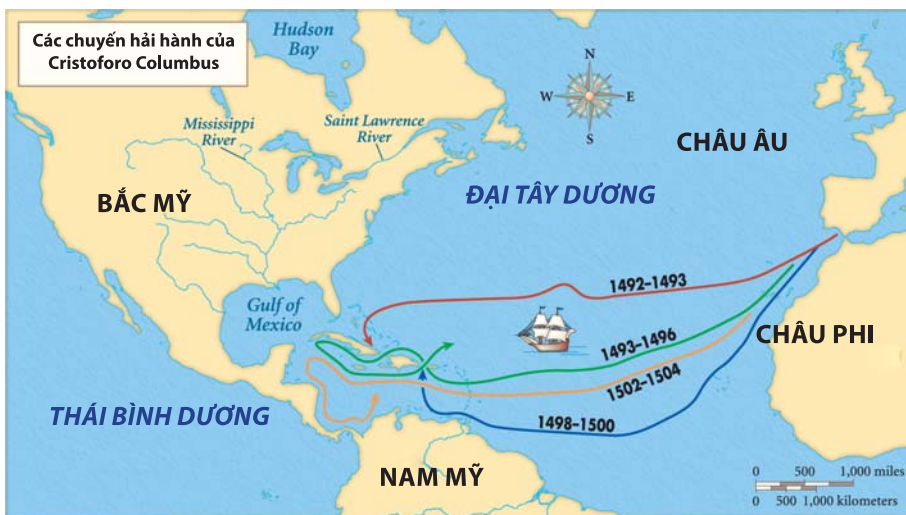
Cristoforo Columbus (Christophor Columbus) sinh vào khoảng năm 1451 và mất năm 1506. Ông đã thực hiện ba chuyến đi tìm châu Mỹ.

Thủy thủ đoàn đầu tiên của ông gồm có 88 người. Được tài trợ của Nữ hoàng Tây Ban Nha Isabelle 1, vào ngày 3/8/1492, Columbus dẫn đầu đoàn thám hiểm rời cảng xứ Tây Ban Nha để tiến về phía Tây. Mục đích cuộc thám hiểm của Columbus là châu Á, đích tới dự định là Ấn Độ và Trung Hoa, nơi được nghe nói là có vô số kho vàng, ngọc trai, kim cương và gấm vóc đang đợi chờ.

Mô hình ba con tàu trong cuộc hải trình của Columbus

Bản đồ các cuộc hải hành của Cristoforo Columbus

Vào ngày 12/10/1492, một thủy thủ trên tàu Pinta tên là Rodrigo de Triana đã thấy các chỉ dấu của đất liền. Họ đã tới đích, nhưng không phải là Ấn Độ hoặc Trung Hoa, mà là châu Mỹ.

Thành công của họ không phải là kim cương, châu báu, lụa là, mà là sự chứng minh gián tiếp cho các nhà địa lý học về sau chứng minh rằng Trái đất có hình cầu.

Hoàn toàn không phải là “trời tròn đất vuông” như cái bánh dày và cái bánh chưng như trong tưởng tượng của chàng Lang Liêu nữa!

Sau này, bằng chứng không thể chối cãi *Trái đất hình cầu* còn là những bức ảnh Trái đất chụp từ vệ tinh nhân tạo của Nga hoặc Mỹ.

Mọi người đều tận mắt nhìn thấy trên ảnh cái gờ cong cong của Trái đất có hình quả cầu.

Ở nhà trường, chúng ta dễ lẫn Trái đất là một vật có thật, to lớn vô cùng, với quả địa cầu nhỏ bé đặt được trên bàn học.

Trái đất là cái nền vật chất với núi sông, cây cối, muông thú, và con người sinh sống – còn quả địa cầu là hình ảnh sơ đồ hóa Trái đất này. Cũng như một đất nước được sơ đồ hóa thành tấm bản đồ.

Trái đất to lắm. To như thế nào? Từ bề mặt Trái đất đi vào tâm của khối cầu đó là đoạn đường dài chừng 8.000.000 km. Các bạn tự tính toán và tìm ra diện tích của Trái đất là bao nhiêu!

Quả địa cầu là sơ đồ của Trái đất. Nó thu tất cả và đưa tất cả vào trong lớp học của chúng ta.

Thảo luận và tự sơ kết

1. Khi còn bé, các bạn hình dung Trái đất như thế nào?
2. Những yếu tố gì dẫn đến những cuộc thám hiểm và tìm ra chân lý Trái đất hình cầu?